

PREGLEDNI ČLANAK
UDC 341.76(497.16+497.5)
327(497.16+497.5)
341.222(497.16+497.5)

KONFLIKTNI POTENCIJAL DOBROSUSJEDSKIH ODNOSA: SLUČAJ HRVATSKE I CRNE GORE¹

Marta Zorko
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti

SAŽETAK

Ratom narušeni odnosi Hrvatske i Crne Gore u posljednjih nekoliko godina doživjeli su svojevrsnu renesansu. Slični vanjskopolitički ciljevi tih zemalja potisnuli su negativne konotacije nastale devedesetih godina proteklog stoljeća pa danas govorimo o dvjema susjednim i prijateljskim zemljama. Kao čista suprotnost odnosima, primjerice, Hrvatske i Slovenije u ovom je slučaju primjetan izrazito pozitivan zaokret u geopolitičkoj percepciji. Ipak, pitanje granice još je uvijek otvoreno bilateralno pitanje o čijem će rješavanju ovisiti i kvaliteta odnosa tih dviju zemalja u budućnosti. Uvidom u relevantne dokumente, izjave i stavove političara, kao i vanjskopolitičke ciljeve u ovom radu istražujemo genezu odnosa i zaokret geopolitičke percepcije u razdoblju od raspada SFRJ do zatvaranja pristupnih pregovora Republike Hrvatske s Europskom unijom. Pretpostavljamo da je rješavanje otvorenoga graničnog pitanja najveći izazov za dobrosusjedne odnose ovih dviju zemalja, kao i da je moguće izbjeći loše poteze koji su narušili odnose Hrvatske i Slovenije u proteklom desetljeću.

KLJUČNE RIJEČI: bilateralni odnosi Hrvatske i Crne Gore, otvorena granična pitanja, geopolitička percepcija

UVOD

Vanjskopolitičke akcije i potezi država mogu se objasniti u okvirima geopolitičke kulture, koja se sastoji od geopolitičkih imaginacija i geopolitičkih tradicija, a utječe na svakodnevnu državnu praksu (Ó Tuathail, Dalby i

1 Ovaj je članak nastao u okviru znanstveno-istraživačkog projekta „Republika Hrvatska u europskoj sigurnosnoj arhitekturi” i kao drugi rad u ciklusu autorice na temu bilateralnih odnosa Republike Hrvatske i susjednih zemalja nastalih raspadom SFRJ

Routledge 2007). Različite geopolitičke imaginacije i geopolitičke tradicije čine temelje na kojima se stvaraju određeni geopolitički diskursi – formalni, praktični i popularni.² Geopolitička percepcija predstavlja posljedicu prožimanja dugoročne geopolitičke tradicije i kratkoročnih geopolitičkih diskursa, koji za posljedicu imaju pozitivnu ili negativnu percepciju prema *drugome*. Ona je također i faktor koji se odnosi na tradicionalnu sliku stvaranu tijekom duljeg vremenskog razdoblja i subjektivnu procjenu *simpatičnosti* i solidarnosti građana jednih prema drugima. Klemenčić smatra kako u odnosima dviju susjednih država, kao i u odnosima dvaju naroda, vrlo važno mjesto pripada tradicionalnoj slici ili svojevrstnoj geopolitičkoj percepciji, koju je jedna strana formirala o drugoj strani na temelju povijesnog iskustva i naslijeđa. Iako neki autori (Taylor 1989; Dijkink 1996; Klemenčić 2001) naglašavaju kako tradicionalistička shvaćanja i geopolitičke percepcije imaju visoku otpornost na promjene, te da je zbog toga njihov utjecaj na bilateralne odnose znatan, moguće je pronaći i iznimke od tog pravila. Tradicionalna prijateljstva i neprijateljstva, iako su stvarana na temelju povijesnog iskustva i naslijeđa tijekom niza godina, u današnjem globaliziranom svijetu nisu nepromjenjiva. Dokaz jednoga takvog zaokreta u geopolitičkoj percepciji odnosi su između Hrvatske i Slovenije u posljednjih dvadesetak godina. Dvije susjedne zemlje, čija je povijest bila mnogostruko isprepletana, koje su vrlo često dijelile istu sudbinu i nikada nisu ratovale jedna protiv druge u vrlo su kratkom razdoblju iskusile zaokret u geopolitičkoj percepciji s negativnim predznakom (Zorko 2011). S druge strane, Hrvatska i Crna Gora ne dijele zajednično geopolitičko naslijeđe, bile su na suprotstavljenim stranama u ratovima devedesetih, a trenutačno je razvidan zaokret geopolitičke percepcije u pozitivnom smjeru.

Ciljevi ovog rada su analiza pozadine takvog zaokreta i analiza preostalih otvorenih pitanja kao i procjena mogućnosti utjecanja na geopolitičku percepciju, a time i bilateralne odnose u budućnosti. Pretpostavljamo kako su, bez obzira na efekte globalizacije i određenog stupnja deteritorijalizacije prisutnih u suvremenom svijetu, teritorijalna pitanja itekako vrlo važna pitanja u bilateralnim odnosima susjednih zemalja (Zorko 2011a). Bez obzira na postojanje integrativnog tipa granica unutar schengenskog

2 Formalna se geopolitika najčešće povezuje s geopolitikom u cijelosti, a odnosi se na geopolitičke teorije i vizije stvorene od strane intelektualaca i državnika. Ti su diskursi sastavni dio strateških studija, birokratskih izvještaja i političkih doktrina. Praktična se geopolitika odnosi na priče kojima se koriste tvorci javnih politika i političari u stvarnoj praksi vanjske politike, a diskursi su sadržani u političkim govorima, diplomatskoj i pravnoj praksi i kao akceleratori državnih akcija. Popularna geopolitika odnosi se na priče o svjetskoj politici koje svoj izričaj pronalaze u popularnoj kulturi države – javnomu mnijenju, državnim ritualima i kulturi masmedija. Tako se primjerice, osim u općoj geopolitičkoj viziji prijateljstva ili neprijateljstva dviju zemalja, geopolitička percepcija može iščitati iz javne percepcije građana koja se evidentira u anketama i istraživanjima javnog mnijenja ili medijskim napisima (Zorko, 2011)

sustava, te težnju zemalja cijele regije prema njemu, nacionalne granice nisu izgubile svoje značenje. To, dakako, nije specifičnost samo regije Jugoslavije, ali u *mladim* državama koje su tek nedavno stekle vlastitu neovisnost postoji posebna veza stanovništva i državnog teritorija. Ako tomu pridodamo i posljedice ratnih razaranja po društvo, posve je razumljivo da pitanja vezana uz protezanje granične crte imaju posebnu težinu. Nadalje, treba raslojiti i značenje same granice u percepciji političkih elita od onoga među stanovništvom, posebice ako je riječ o stanovništvu koje živi uz graničnu liniju. Potezi na državnoj razini vrlo se često ne podudaraju sa željama stanovništva na lokalnim razinama, pogotovo kad su posrijedi metode rješavanja otvorenih graničnih pitanja. Pod pomoćnom pretpostavkom da je otvoreno pitanje vezano uz granice, kao i pokušaji njegova rješavanja u slučaju Hrvatske i Slovenije narušilo bilateralne odnose i dovelo do negativnog zaokreta u geopolitičkoj percepciji³, pretpostavljamo kako je otvoreno pitanje granice i način njegova rješavanja najveći izazov u bilateralnim odnosima Hrvatske i Crne Gore.

ANALIZA KOMPLEMENTARNOSTI VANJSKOPOLITIČKIH CILJEVA HRVATSKE I CRNE GORE

Prioriteti u vanjskoj politici dviju zemalja umnogome se podudaraju. Vanjskopolitički prioriteti Republike Hrvatske usmjereni su na „praćenje i provođenje procesa cjelovite prilagodbe standardima Europske unije i Sjevernoatlantskog saveza te, s tim u vezi, intenzivne dvostrane odnose s njihovim državama članicama. Ostali prioriteti hrvatske vanjske politike komplementarni su tim procesima i odnose se na stalno unapređenje suradnje sa susjedima i regijama čiji je Republika Hrvatska dio, partnerske odnose s SAD-om, njegovanje odnosa s Ruskom Federacijom i Kinom, aktivni doprinos očuvanju mira i sigurnosti u svijetu te na suradnju i razmjenu sa svim prijateljskim demokratskim narodima i državama. Zbog posebnog značenja dobrosusjedskih odnosa, Republika Hrvatska pridaje veliku pozornost odnosima sa svima s kojima dijeli zajedničke granice. Raspad bivše SFRJ stvorio je niz otvorenih pitanja, od podjele zajedničke imovine do utvrđivanja i označavanja državnih granica, u čijem rješavanju Republika Hrvatska, u duhu partnerstva, ustraje na dosljednoj primjeni pravila međunarodnog prava“ (*Nacionalni program RH za pristupanje EU 2003*, NN broj 30/2003). Regionalna suradnja visoko je na ljestvici vanjskopolitičkih prioriteta RH, iako uvijek iza euroatlantskih integracija, koje predstavljaju

3 Što smo dokazali u u prvom tekstu na temu bilateralnih odnosa Republike Hrvatske i susjednih zemalja nastalih raspadom SFRJ. Više vidi u Zorko, 2011.

primarni cilj hrvatske vanjske politike u posljednjih desetak godina. To je istaknuto u svim službenim stavovima kojima se definiraju vanjskopolitički prioriteti. Temeljni ciljevi vanjske politike RH, prema redoslijedu kojim su istaknuti na službenim stranicama Ministarstva vanjskih poslova i europski integracija glase: (1) Ulazak u EU; (2) Sudjelovanje u NATO-u; (3) Unapređenje odnosa sa susjednim zemljama; (4) Razvijanje bilateralne i multilateralne međunarodne suradnje; (5) Promocija hrvatskog gospodarstva; i (6) Ukupna promidžba Hrvatske (www.mvpei.hr, 14.02.2011).⁴ U posljednjem godišnjaku MVPEI RH ponovno su navedeni bilateralni odnosi u okviru priprema za članstvo u EU, čime možemo zaključiti da su najvažniji ciljevi ulazak u EU i odnosi sa susjednim državama.

Vanjskopolitički prioriteti Crne Gore jasno su definirani na stranicama državnih institucija. Oni su nastavak prijašnje vanjske politike i mogu se svesti na dobrosusjedske odnose i euroatlantske integracije. Iako je službenim dokumentom definirano kako dobrosusjedski odnosi predstavljaju osiguranje uspješnog razvoja, naglasak vanjske politike Crne Gore trenutačno je također usmjeren prema euroatlantskim okvirima kao primarnima. U skladu s tako definiranom vanjskom politikom, crnogorska je vlada utvrdila sljedeće vanjskopolitičke prioritete: (1) Integracija u Europsku uniju i Sjevernoatlantski savez – NATO; (2) Unapređenje i održavanje dobrosusjedskih odnosa i regionalne suradnje; (3) Razvijanje bilateralne i multilateralne suradnje. U dokumentu stoji i kako su prioriteti vanjske politike Crne Gore međusobno povezani i komplementarni (*Spoljno-politički prioriteti Crne Gore*, <http://www.mip.gov.me>, 15.2.2011). Ti su ciljevi općeniti i slični ciljevima (ili ostvarenjima) velike većine zemalja u regiji, pa tako i onih Republike Hrvatske. Ipak, Crna Gora regiju, odnosno susjedne zemlje, definira vrlo zanimljivo. Iako graniči s Albanijom, Bosnom i Hercegovinom, Italijom, Srbijom i Hrvatskom, Crna Gora u susjedne zemlje zbog povijesnih i političkih razloga, u regionalnom kontekstu, ubraja i bivše jugoslavenske republike Makedoniju i Sloveniju, kao i susjedne zemlje bivše Jugoslavije – Austriju, Mađarsku, Rumunjsku, Bugarsku i Grčku. Sa svim ovim zemljama „cilj je razvijanje dobrih odnosa i komunikacije uz uzajamno poštovanje i stalnu izgradnju političkih, ekonomskih, sigurnosnih, kulturnih, znanstvenih kontakata i suradnje, te iznimno važnog infrastrukturnog povezivanja. U tom kontekstu, od osobitog su značenja odnosi

4 Tako istaknuti ciljevi nisu dio službenog dokumenta, nego predstavljaju skup ciljeva istaknutih u različitim dokumentima, odlukama i zakonima Republike Hrvatske, na način i redoslijedom kako ih definira Ministarstvo. Primjerice, kod navođenja prvog cilja, ulaska u EU, istaknut je politički konsenzus potvrđen Saborskom deklaracijom iz 2002. Uz ostale ciljeve ne navode se prateći dokumenti, ali je vidljivo da je nama zanimljiv cilj pod rednim brojem tri, unapređenje odnosa sa susjednim državama, integralno preuzet iz godišnjaka Ministarstva u kojima se ponavlja kao jedno od važnijih poglavlja iz godine u godinu.

sa Srbijom, s kojom će Crna Gora nastaviti razvijati tijesne veze zbog niza povijesnih, kulturnih i ekonomskih čimbenika, kao i zajedničke europske i euroatlantske perspektive. To podrazumijeva odnos ravnopravnog partnerstva i uvažavanja od strane Srbije“ (Ibidem). Svojim je vanjskopolitičkim potezima Crna Gora dokazala kako su joj primarni cilj, kao što je i definirano, euroatlantske integracije. Odnosi sa susjednim zemljama pozitivni su, iako još nerazvijeni u svome cjelokupnom potencijalnom opsegu. Široka definicija susjedstva pokazuje kako primarni cilj dobrosusjedskih odnosa nije inzistiranje na prijateljstvu i rješavanje otvorenih pitanja sa zemljama u neposrednom susjedstvu, nego pozicioniranje u regiji i što brže uključivanje u euroatlantske integracije.

Iako su vanjskopolitički ciljevi tih dviju zemalja komplementarni i posve podređeni euroatlantskim integracijama kao primarnom cilju, može se uočiti razlika u definiranju dobrosusjedskih odnosa, ne u kvaliteti nego u geografskom obujmu. Dok Hrvatska inzistira na definiranju susjedstva u okviru zemalja s kojima dijeli granice; definicija susjedstva u službenim dokumentima Crne Gore mnogo je šira. Inzistiranje hrvatskih službenih tijela na posebnoj suradnji sa susjednim državama s kojima dijeli granične linije, te isticanje otvorenih graničnih pitanja u strateškim dokumentima, pokazuje kako je taj problem prepoznat od strane političkih elita. S druge strane, u procesu i pregovorima oko rješavanja otvorenih pitanja s Republikom Slovenijom političke su elite vrlo rijetko imale potporu javnosti. Porastom negativne geopolitičke percepcije ta je potpora osjetno padala. Bez dubljeg ulaženja u problem otvorenoga graničnog pitanja Hrvatske i Slovenije ili razloge negativnog zaokreta, treba naglasiti činjenicu da postojanje negativne geopolitičke percepcije umnogome otežava rješavanje otvorenih pitanja, kao i prihvaćanje donesenih odluka od strane javnosti.

HRVATSKA I CRNA GORA – OKVIR ODNOSA I OTVORENA PITANJA

Općenito gledano, otvorena pitanja nastala raspadom SFRJ mogu se sažeti u nekoliko glavnih područja. Prvi segment čine teritorijalna pitanja, drugi segment pitanja nacionalnih manjina, a treći ekonomska pitanja. Teritorijalna pitanja isprva su bila usmjerena na prekranja granica na prostoru bivše SFRJ prema etničkim načelima. Prihvaćanjem zaključaka Badinterove komisije, o *statusu quo* bivših republičkih granica počela je stabilizacija u smislu teritorijalnih pretenzija, ali su se pojavila nova pitanja i problemi u pokušaju definiranja protezanja graničnih crta. Razgraničenje na moru u bivšoj Jugoslaviji nije postojalo, dok se kopneno razgraničenje oslanjalo na nadležnosti općina, a ne republika. Tako je Republici Hrvatskoj predstojalo

morsko razgraničenje s čak trima državama bivše Jugoslavije: Slovenijom, Bosnom i Hercegovinom i Crnom Gorom. Niti jedno od tih triju pitanja ni danas nije riješeno. Pri pokušaju demarkacije kopnenih granica utvrđene su disproporcije stanja na terenu od uvjerenja „kuda bi granica trebala ići“, ali i neslaganja strana u sporu oko te činjenice. To je ponajprije slučaj kod pitanja kopnene granice Hrvatske i Slovenije. Osim toga, velika većina granica na ovom području su prirodne granice na rijekama, gdje zbog neodržavanja markacija i zbog toga što se bilježenju promjene toka rijeka na republičkim granicama za vrijeme bivše Jugoslavije nije pridavalo mnogo pozornosti, postoji znatna razlika između stanja 1945. godine i danas⁵.

Drugo pitanje nastalo raspadom Jugoslavije jest pitanje zaštite i priznavanja novonastalih manjina. SFRJ je bila jedna od najheterogenijih država u Europi i imala tzv. troslojni sustav nacionalnih prava (Poulton 1993). Prvi je sloj podrazumijevao narode Jugoslavije, od kojih je svaki imao svoju „bazu“ u jednoj od republika.⁶ Drugi su sloj činile narodnosti Jugoslavije, kojima je bilo zajamčeno mnoštvo kulturnih prava.⁷ Osim u posljednjem vrijedećem Ustavu SFRJ iz 1974., pojam narodnosti bio je ugrađen i u ustave svih republika i pokrajina, s tim što su ti ustavi (osim u slučaju Bosne i Hercegovine i Crne Gore) sadržavali i kategoriju etničkih grupa (Vukas 1978). Kategorija *druge narodnosti i etničke grupe* činila je treći sloj troslojnog sustava nacionalnih prava.⁸ Raspadom Jugoslavije, do tada konstitutivni narodi, na teritoriju republika u kojima nisu bili dominantni, postali su nacionalnim manjinama. Proces priznavanja njihova statusa u nekim državama traje još i danas.

Specifičnost dvaju najosjetljivijih vanjskopolitičkih pitanja – granica i manjina – u slučaju zemalja nastalih raspadom SFRJ, proizlazi iz samog raspada te državne tvorevine. Raspadom SFRJ na teritoriju bivših republika nastale su *nove* nacionalne manjine. Istodobno, nastalo je tri puta više *novih* državnih granica od ukupne duljine granica SFRJ. U oba ta slučaja nije riječ o uistinu novim granicama ili promjeni sastava stanovništva, nego su postojeće granične linije i stanovništvo dobili drukčiji status.

5 To je ponajprije slučaj razgraničenja Hrvatske i Srbije na Dunavu. Iako je ta granica novijega nastanka (iscrtana je prilikom nastanka Jugoslavije rijeka Dunav promijenila je svoj tok ostaviši niz džepova sa srpske, odnosno hrvatske strane granice)

6 Hrvati, Srbi, Slovenci, Crnogorci, Makedonci i Muslimani (kojima je status etničke kategorije priznat nakon popisa stanovništva 1971. godine). To je osobito važno u pogledu problematike Albanaca na Kosovu, kojima se nije priznavalo pravo na stjecanje statusa republike, s obzirom na to da se njihova etnička baza nalazila izvan Jugoslavije (Jakešević i Zorko, 2009).

7 Status „narodnosti“ imalo je deset etničkih skupina: Albanci (najbrojniji), Mađari, Bugari, Česi, Romi, Talijani, Rumunji, Rusini, Slovaci i Turci.

8 U tu skupinu ubrajali su se Austrijanci, Grci, Židovi, Nijemci, Poljaci, Rusi, Ukrajinci, Vlasi i drugi, uključujući Jugoslavene.

Posljednja grupa pitanja su ona ekonomskog predznaka, sukcesije imovine, dugova i arhiva na državnoj razini te imovinskopравни odnosi. Ta grupa pitanja nije ključna za nalaze našeg rada, jer se ne tiče isključivo bilateralnih odnosa dviju država koje analiziramo. Pitanje sukcesije bivše Jugoslavije šire je od bilateralnog okvira i uključuje prema prvotnom ugovoru pet, nakon razdruživanja Srbije i Crne Gore, šest država bivše Jugoslavije. Imovinskopравни odnosi pitanje je koje se rješava u kontekstu pojedinačnih zahtjeva i slučajeva u okviru aneksa G spomenutog Ugovora o pitanjima sukcesije bivše Jugoslavije. Iako se imovinskoppravna pitanja pojavljuju parcijano kao prepreke u odnosima, ponajprije u medijima, nema službenih stavova u kojima bi bila istaknuta kao problematična pitanja ili prepreka u odnosima tih dviju zemalja.

Otvorena pitanja između Hrvatske i Crne Gore (od crnogorske neovisnosti do danas) također se mogu sažeti u tim trima točkama i sva su posljedica raspada bivše Jugoslavije – riječ je o definiciji granične crte, zaštiti manjina i regulaciji imovinskopравnih odnosa. Iako u posljednjem *Programu Vlade Republike Hrvatske za preuzimanje i provedbu pravne stečevine Europske unije za 2011.* stoji da su „dvije zemlje suglasne da granica ne predstavlja otvoreno pitanje“, ipak među prioritetima u odnosima stoji kako treba poticati „nastavak rada Povjerenstva za izradu posebnog sporazuma o podnošenju spora o granici pred Međunarodni sud u Haagu“ (*Program Vlade Republike Hrvatske za preuzimanje i provedbu pravne stečevine Europske unije za 2011.*). Strane još nisu iznijele svoja stajališta o razgraničenju, niti se obratile Međunarodnom sudu. Još jedno od otvorenih pitanja predstavlja zastoj u ratifikaciji Sporazuma o zaštiti manjina, a njegova je ratifikacija prioritet u odnosima za 2011. godinu. Na službenoj stranici Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija Crne Gore odnosi su načelno definirani kao dobri, zasebno se spominje pitanje jačanja gospodarske suradnje i zaštita manjina, a pitanje granice spomenuto je u samome uvodu, „bilateralni odnosi Crne Gore i Republike Hrvatske zasnivaju se na načelima dobrosusjedstva, razumijevanja i suradnje te punom uzajamnom uvažavanju. Dvije države dijele iste europske i euro-atlantske ciljeve, te suradnja i razmjena iskustava doprinose afirmaciji prijateljskih i sadržajnih odnosa Podgorice i Zagreba. Shodno dogovoru dviju Vlada da se pitanje trajnog razgraničenja između Crne Gore i Republike Hrvatske iznese pred Međunarodni sud pravde u Hagu, formirana je međuvladina *Mješovita komisija za određivanje granice*, čiji su supredsjedavajući ministri vanjskih poslova. Prvi sastanak te komisije održan je 14. siječnja 2009. godine u Zagrebu. U vezi s rješavanjem preostalih pravno-imovinskih pitanja dviju zemalja formirana je *Mješovita komisija za rješavanje imovinskih i drugih srodnih pitanja između Crne Gore i Republike Hrvatske*, čija je konstitutivna sjednica održana 17. prosinca 2008. godine u Podgorici“ (www.mip.gov.me, 10.10.2011).

POZADINA I SPECIFIČNOSTI OTVORENOGA
GRANIČNOG PITANJA HRVATSKE I CRNE GORE

Svi granični problemi na ovim prostorima nastali su raspadom Jugoslavije, jer su *vanjske granice* bivše Jugoslavije bile definirane, delimitirane, demarkirane i u administrativnoj funkciji, dok se *unutrašnje granice* bivše Jugoslavije nalaze u različitim fazama (ne)definiranosti, koje danas prati niz otvorenih pitanja. Republika Hrvatska ima otvorena granična pitanja sa svim susjednim državama nastalim raspadom SFRJ. Riječ je o devet spornih, otvorenih točaka od kojih se čak pet nalazi na granici sa Slovenijom, dva na granici s Bosnom i Hercegovinom, jedna sa Srbijom i jedna s Crnom Gorom. Sva ta otvorena pitanja nisu sporna isključivo Republici Hrvatskoj, na nekima ona inzistira u smislu teritorijalnih zahtjeva, dok u drugima odgovara na teritorijalne zahtjeve susjednih zemalja. Granice Crne Gore su definirane ili su u posljednjoj fazi definicije sa Srbijom, Kosovom, Bosnom i Hercegovinom i Hrvatskom. Jedino otvoreno granično pitanje Crne Gore jest ono s Republikom Hrvatskom i tiče se razgraničenja u Bokokotorskom zaljevu, kao i razgraničenja morskih pojaseva sukladno tomu.

U Bokokotorskom zaljevu je trenutačno na snazi privremeni režim, a dvije su se strane dogovorile kako će rješavanje graničnog spora prepustiti Međunarodnom sudu, iako nikakav dokument, kojim taj dogovor potvrđuju, još nije potpisan. Iz ostalih strateških dokumenata obiju država može se zaključiti kako one ne smatraju granično pitanje otvorenim, jer su se usuglasile oko načina rješavanja tog pitanja. Ipak, kako konzultacije još uvijek traju, a stavovi niti jedne od država još nisu izneseni, pitanje se mora tretirati kao otvoreno. Osim toga, to pitanje nikako ne bi bilo dobro tretirati kao riješeno sve do konačne odluke o protezanju granične linije kako se ne bi ostavio prostor špekulacijama medija i javnosti koje mogu itekako utjecati na zaokret u geopolitičkoj percepciji i time utjecati i na rješavanje samog pitanja ali i kvalitetu bilateralnih odnosa.

Privremenim režimom postignuti su središnji ciljevi *Protokola između Vlade Republike Hrvatske i Savezne vlade SR Jugoslavije o privremenom režimu uz južnu granicu* kojim je on stupio na snagu: normalizacija odnosa i demilitarizacija šire pogranične zone (preambula; čl.10 – 16., Protokol..., 2002). Najviše prigovora na privremeni režim izraženo je u hrvatskoj javnosti i od strane hrvatskih pravnika, ali ako uzmemo u obzir primarni cilj, a to je demilitarizacija tog dijela obale i normalizacija odnosa, onda možemo zaključiti kako je uspješan, jer nije bilo većih incidenata nakon njegova potpisivanja. Protokol ne prejudicira razgraničenje i privremeno uređuje međusobne odnose „u svezi s prelaskom granice, pograničnim režimom, demilitarizacijom i razminiravanjem, policijskom i carinskom nadležnosti te drugim pitanjima važnim za odvijanje prometa, kao i život ljudi

u područjima na koja se odnosi ovaj Protokol“ (Protokol..., 2002). Nadalje, dvije strane suglasne su da RH privremeno vrši jurisdikciju na kopnenom području jugozapadno od Konfina, a SR Jugoslavija na kopnenom području sjeverno od Konfina. Morsko je područje razgraničeno zapadno od ravne crte koja spaja Konfin i točku udaljenu tri kabla od rta Oštro, na spojnici rt Oštro – rt Veslo pa to područje naziva Zonom. Prvi prigovor pravnika sadržan je u činjenici da međunarodno pravo mora pozna je pojam Zone i koristi ga za nešto drugo: dno mora i oceana i njihovo podzemlje izvan granica nacionalne jurisdikcije (*Konvencija UN-a o pravu mora*, u: Turkalj 2001). Privremeno razgraničenje teritorijalnog mora započinje u točki koju smo definirali i nakon toga se nastavlja ravnom crtom 12 nautičkih milja azimutom od 206 stupnjeva do otvorenog mora. Za područje Zone ustrojava se mješovita policijska posada. Drugi prigovor usmjeren je upravo na činjenicu da se na hrvatskom dijelu ustrojava zajednička uprava, a na crnogorskom ne, „glede ovlasti sporazum je bio asimetričan jer je jugoslavenskoj (od 2006. *de iure* crnogorskoj) strani omogućio nazočnost na hrvatskoj polovici akvatorija oko Prevlake, a da Hrvatska recipročno nema iste ovlasti na crnogorskoj polovici akvatorija“ (Klemenčić i Topalović 2009, 321-322). Posljednji prigovor odnosi se na čl. 7., aneksa 4., u kojem stoji kako na brodu kojim će se vršiti ophodnja, te mješovite policijske posade u Zoni, neće biti istaknuta niti jedna zastava, što je protivno međunarodnopravnoj praksi.

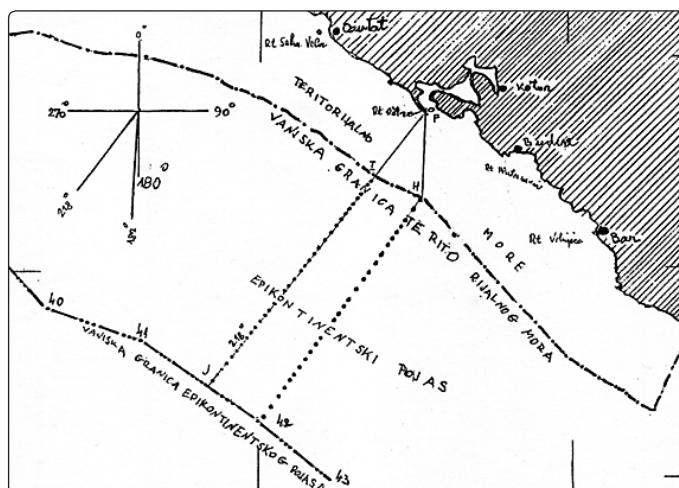
Iako je Privremeni režim na Prevlaci, koji je trenutačno još uvijek na snazi, izvršio svoju prvotnu funkciju, odnosno demilitarizaciju područja, iz kritika prema njemu moguće je iščitati neke hrvatske stavove vezane uz razgraničenje na tom prostoru. Najviše je kritika bilo vezano uz neravnomjernu nadležnost u Bokokotorskom zaljevu, iz čega je vidljivo da hrvatska strana teži razgraničenju po principu crte sredine. Davorin Rudolf ml. sažeo je stav hrvatske strane i smatra da je razgraničenje u Bokokotorskom zaljevu vezano ponajprije uz režim plovidbe. Točka na kopnu, na kojoj izbija granična crta, utvrđena je, a nakon toga je moguće jedino razgraničenje po principu crte sredine (Rudolf 1998).

Već smo naveli kako zahtjevi i stavovi država, vezani uz razgraničenje na moru, nisu javno definirani. Želimir Seissel analizirao je u kojim bi se okvirima uopće moglo pregovarati o morskom razgraničenju, te došao do zaključka kako je sporno, odnosno može se pregovarati o svega tisuću četvornih kilometara (u trokutu oko 150 i četverokutu oko 850 km²). Do ovog izračuna autor dolazi primjenom triju mogućih metoda: (1) produljenjem smjera postojeće granične crte, (2) prostiranjem generalizirane obalne crte u okolini razgraničenja i (3) pravcem općeg smjera toka obale. Druga metoda ima svoje dvije podvarijante, od kojih jedna nije primjenjiva, jer prema takvom izračunu točka razgraničenja u epikontinentalnom pojasu ide južnije od točke 43 iz Sporazuma Jugoslavije i Italije iz 1968., što je već epikontinentalni pojas

Albanije. Autor zaključuje kako je i prva metoda neprimjenjiva, jer je njome nemoguće postići racionalne rezultate. Dakle, od preostalih dviju metoda, izvedive podvarijante druge, te treće metode, za Republiku Hrvatsku obje mogu biti prihvatljive. Tako je Seissel pregovarački okvir tehnički suzio na približno tisuću četvornih kilometara kao jedini prostor za pregovore i/ili presudu međunarodnog suda (Seissel, 1998:434).

Prilog 1 - Okvir za pregovore o morskom razgraničenju Hrvatske i Crne Gore.

Izvor: Seissel, Želimir. 1998. „O razgraničenju morskih prostora Hrvatske i Crne Gore“, Zbornik PFZ, 48 (4), str. 434., slika 5.

ZAOKRET GEOPOLITIČKE PERCEPCIJE NA PRIMJERU HRVATSKE I CRNE GORE

EKONOMSKI ODNOSI

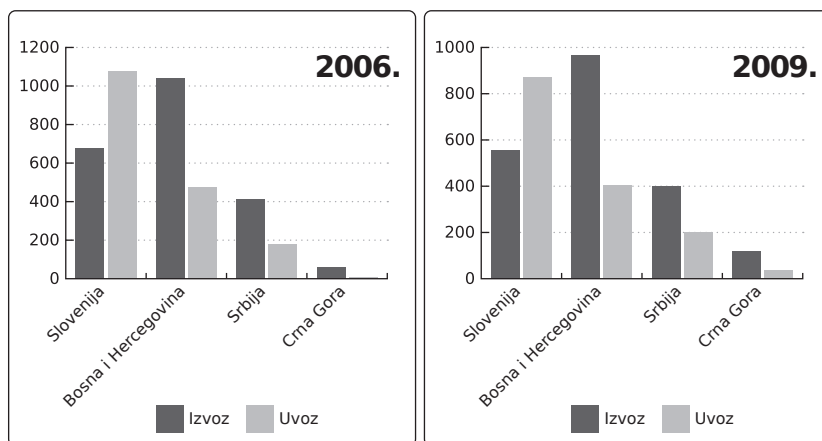
Nakon osamostaljenja Crne Gore bilateralni ekonomski odnosi s Republikom Hrvatskom bili su prilično *sramežljivi*. Robna razmjena od samo 67 milijuna eura činila je samo jednu dvadesetpetinu robne razmjene, primjerice, između Hrvatske i Bosne i Hercegovine i samo desetinu robne razmjene Hrvatske i Srbije, koja je dotad bila definitivno najmanja u pogledu Hrvatske i susjednih zemalja nastalih iz SFRJ. Taj se trend, sa samo malim pomacima, nastavio i iduće tri godine.⁹ Zanimljiv se zaokret

9 Treba napomenuti da je velika disproporcija u robnoj razmjeni egzistirala sve ove godine u smislu velikog deficita s crnogorske strane, iako se sveukupno ne radi o velikim brojkama.

događa 2009. godine. Iako su sve vrijednosti u regiji (proporcionalno) pale zbog ekonomske krize, Crna Gora je imala znatan uzlet u izvozu u Republiku Hrvatsku (37,9 milijuna eura u odnosu na 4,7 milijuna eura godinu ranije). Bez obzira na ovaj uzlet, još uvijek je robna razmjena ovih dviju država najniža od svih susjednih zemalja i Crna Gora još uvijek bilježi deficit u robnoj razmjeni u odnosu na RH.

Prilog 2 – *Robna razmjena Hrvatske i susjednih zemalja nastalih raspadom SFRJ; 2006. nasuprot 2009. godine.*

Izvor: Hrvatska gospodarska diplomacija, <http://hgd.mvpei.hr>, 14.2.2011.

POLITIČKI ODNOSI

Kao što smo već spomenuli, nacionalne programe za pristupanje RH EU i definiranje kvalitete i količine bilateralnih odnosa u slučaju Crne Gore moguće je pratiti tek od 2006. godine i obnove crnogorske neovisnosti. U prvom programu koji zasebno spominje Crnu Goru istaknuto je kako su bilateralni odnosi Hrvatske i Crne Gore u uzlaznom tonu te kako je „RH s RCG spremna razvijati dobrosusjedske odnose i suradnju na načelima ravnopravnosti i uzajamnosti. ... RH je regulirala granična pitanja s RCG na zadovoljavajući način, tj. uspostavljena je dobra suradnja u provedbi Privremenog protokola o Prevlaci, a s obiju strana granicu nadzire policija. Očekuje se pokretanje pregovora o konačnom definiranju granice između dviju zemalja. RH pozdravlja odluku crnogorske Vlade o potpunoj demilitarizaciji Bokokotorskog zaljeva, tj. obalnog područja koje graniči s RH“ (*Nacionalni program RH za pristupanje EU 2007*). Prioriteti istaknuti u spomenutom programu nastavak su unapređivanja gospodarske

suradnje te novelizacija postojećih i sklapanje novih bilateralnih ugovora od interesa za dvije strane, kao i rješavanje preostalih malobrojnih otvorenih pitanja te postizanje konačnog sporazuma o granici. U programu za godinu kasnije, bilateralni odnosi u potpunosti su definirani graničnim pitanjem. Nabrojani prioriteti su identični, samo su promijenili redosljed, pa se tako postizanje sporazuma o granici sada nalazi na prvom mjestu (*Nacionalni program RH za pristupanje EU 2008*). U programu za 2009. godinu prioriteti i njihov redosljed ostao je isti. U pogledu otvorenog pitanja razgraničenja na moru postignut je napredak, „posebnu vrijednost ima dogovor najviših dužnosnika dviju zemalja da bilateralnim pregovorima treba riješiti pitanje određivanja državne granice na kopnu i na moru, u skladu s međunarodnim pravom i mišljenjem Badinterove komisije. U tom smislu hrvatski i crnogorski premijer suglasni su da se otvoreno pitanje granice na moru riješi pred međunarodnim sudom čiju bi odluku unaprijed prihvatili parlamenti dviju zemalja. Predviđeno je osnivanje mješovitog povjerenstva kojima bi predsjedali ministri vanjskih poslova dviju zemalja. Cilj mješovitog povjerenstva jest stvaranje pravnog okvira s kojim bi se izašlo pred Međunarodni sud pravde u Den Haagu. Vlada RH odredila je članove povjerenstva, dok se isto očekuje i na crnogorskoj strani“ (*Nacionalni program RH za pristupanje EU 2009*). Kao što možemo primijetiti, taj je tekst gotovo identičan tekstu na stranici MVPEI RH, samo se ovdje ipak spominje Međunarodni sud kao instancija, a ne arbitražna odluka koja stoji u prvotno citiranom tekstu. Već spomenuti, općenitiji Programi Vlade RH za preuzimanje i provedbu pravne stečevine EU za 2010. i 2011. godinu donose tekst identičan Programu za 2009. i prema procjeni odnosa i prema prioritetima, što također upućuje na činjenicu da otvorena pitanja još uvijek ne možemo smatrati riješenima.

Bez obzira na to što se ne spominje kao otvoreno pitanje, spor oko granice još se uvijek tretira kao političko pitanje. To je vidljivo u činjenici da iako postoji stručno tijelo koje je nadležno, njime supredsjedaju ministri vanjskih poslova. Takva ispolitiziranost svjedoči o osjetljivosti samog pitanja. Također, upućivanje spora pred međunarodni sud navodi na činjenicu da su svi naponi u bilateralnim okvirima iscrpljeni.

KRONOLOGIJA I KVALITETA ODNOSA – ZAOKRET GEOPOLITIČKE PERCEPCIJE

Kronologija odnosa dviju država, kao što znamo, poprilično je kratka. Nakon osamostaljenja Crne Gore, koje je Republika Hrvatska poduprla, dvije su države krenule u prijateljskom tonu rješavati preostala otvorena pitanja, granicu, imovinsko-pravne odnose i status manjina. Formirana je Mješovita komisija za pripremanje pravnog okvira za obraćanje Međunarodnom sudu zbog razgraničenja, što su vođe više puta isticali kao čvrsti

dogovor (*Faktografski...*, 2010). Iako se dvije države još uvijek nisu obratile sudu, pregovori i konzultacije održavaju se redovito, a privremeni režim funkcionira bez incidenata.

Ipak, odnosi dviju zemalja nisu od početka (devedesetih) bili dobri. Klemenčić svojevrstan zaokret potvrđuje kronologijom odnosa vezanih uz pitanje razgraničenja na moru. Od definiranja tog spora kao najkontroverznijeg 1991. godine, do zaključka kako to pitanje danas ne pretpostavlja prijevor i moglo bi jednostavno biti riješeno, prošlo je tek nekoliko godina. Klemenčić i Topalović tvrde da je „jedan od najkontroverznijih prijevora na Jadranu nakon 1991. onaj između Hrvatske i Crne Gore (u početnom razdoblju Savezne Republike Jugoslavije). ... Spor oko Prevlake pobudio je znatnu pozornost na obje strane. Objavljeno je nekoliko knjiga s ciljem objašnjenja povijesne pozadine spora i jačanja diplomatske pozicije jedne od strana. Međutim, nakon svršetka UN-ove promatračke misije i posebice nakon razlaza između Srbije i Crne Gore, pitanje Prevlake praktički je prestalo postojati kao otvoreni prijevor“ (Klemenčić i Topalović 2009).

Ovaj je spor najvišu razinu konfliktnog potencijala imao za vrijeme rata devedesetih, kad je Prevlaka bila okupirana od strane jugoslavenske vojske. Medijacija UN-ovih snaga i demilitarizacija, koja je ujedno bila prvi cilj Sporazuma o privremenom režimu na Prevlaci, te niz znanstvenih radova i medijskih napisa, koji dokazuju pripadnost tog dijela teritorija Hrvatskoj, pokazatelj su prisutnosti visoke razine konfliktnog potencijala u prošlosti. Sporazum o privremenom režimu definirao je jurisdikciju dviju zemalja u području ulaska u Bokokotorski zaljev, demilitarizirao područje i spriječio moguće incidente. Od tada spor je u silaznoj tendenciji prema intenzitetu, od vojnog zauzimanja područja koje podrazumijeva visoku razinu sukobljenosti, do spora za koji možemo tvrditi da ima vrlo nisku razinu konfliktnog potencijala.

Zaokret u percepciji dogodio se nakon osamostaljenja Crne Gore i isprike Republici Hrvatskoj za ratna stradanja u kojima je devedesetih godina sudjelovala. U tekstu na stranicama Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija RH, *Bilateralni odnosi Hrvatske i Crne Gore*, stoji kako je Republika Hrvatska „otvorenih ruku dočekala demokratski proces rekonstrukcije crnogorske državnosti i neovisnosti ... Crnogorski premijer Đukanović ispričao se 2000. godine u Cavtatu za bilo kakvu bol, patnju ili materijalni gubitak koji su pretrpjeli građani Dubrovnika i čitave regije od strane bilo kojeg pripadnika crnogorske nacije. Isto je učinio crnogorski ministar vanjskih poslova Milan Roćen u svibnju 2008. godine. Kao simboličku ispriku Crna Gora je 2005. godine uplatila općini Konavle iznos od 375 000 eura kao djelomičnu kompenzaciju za nanesenu štetu“ (www.mvpei.hr, 2.10.2009). Iz ovog je teksta vidljivo kako je do normalizacije i prijateljskih odnosa došlo nakon isprike i u formalnom i u materijalnom obliku.

Istodobno, za tu sada pozitivnu percepciju Crne Gore kao prijateljske zemlje, s kojom RH dijeli iste vanjskopolitičke ciljeve euroatlantskih integracija, ne možemo tvrditi da je unificirana slika na cjelokupnome hrvatskom teritoriju. Iako je službena politika prihvatila pozitivan zaokret u smislu izgradnje dobrosusjedskih odnosa, stanovništvo na jugu Hrvatske, koje je najviše bilo pogođeno ratnim razaranja, zasigurno ne dijeli u potpunosti ove stavove. Osim toga, dogovor o protezanju granične linije, bez obzira na ishod, utjecat će ponajprije na lokalno stanovništvo tog kraja.

Crna Gora se u Hrvatskoj u smislu geopolitičke percepcije zasad nalazi u *zlatnoj sredini*. Uzlet pozitivnih i dobrosusjedskih odnosa dogodio se na temelju svojevrsne potpore razdruživanju Crne Gore od Srbije i suosjećanja u smislu neuobičajenosti referendum za koji je bilo potrebno pet posto više glasova za razdruživanje nego li je to uobičajeno. Isprika za ratna stradanja i snažna proeuropska politika pokazala je kako je riječ o istinskim prijateljskim namjerama nove susjedne zemlje. S druge strane, Crna Gora povijesno gledano nije bila percipirana kao saveznik, te je ovakav uzlet u odnosima itekako bitan.¹⁰ Brojna hrvatska manjina u području Boke Kotorske, koja je nerijetko imala negativna iskustva u prošlim oblicima zajednica na crnogorskom tlu, također je podsjetnik na povijesno neutemeljeno prijateljstvo.

Iz crnogorske perspektive, Republika Hrvatska predstavlja trenutačno uspješniju zemlju na istom cilju, od čijeg bi prijateljstva mogla imati više-struke koristi. Prilog tomu bila je i pomoć u obliku prijevoda svih pretpristupnih dokumenata koje je Republika Hrvatska ustupila. Iz crnogorskih dokumenata i vanjskopolitičke strategije razvidno je kako Crna Gora zapravo u svojim odnosima nije usmjerena prema susjedstvu, nego prema zemljama Europske unije i velikim svjetskim silama, a susjedi i dobri odnosi s njima samo su most prema europskom cilju. (*Spoljno-politički prioriteti Crne Gore*, <http://www.mip.gov.me>, 15. 2. 2011). Dušan Vasić je u spomenutom dokumentu uočio dodatni niz nelogičnosti koje nemaju geografski predznak na koji smo mi upozorili¹¹ (Vasić 2009, 10). Također,

10 Ta je tvrdnja utemeljena na Klemenčićevoj metodologiji ocjene povijesnih odnosa Hrvatske i Slovenije (Klemenčić 2001, 19). On u tom kontekstu spominje medosobno neratovanje, pripadnost istim većim teritorijalnim jedinicama u sklopu kojih su države tražile vlastitu samostalnost i izgrađivale nacionalni dentitet, i čisto etničko razgraničenje naroda, posebice u pograničnim područjima. Tom analogijom možemo tvrditi kako se Republika Hrvatska i Republika Crna Gora, povijesno gledano, ne mogu smatrati saveznicima. Te dvije države nisu pripadale istim većim teritorijalnim jedinicama u okviru kojih su formirale vlastite identitete (osim u slučaju Jugoslavije što pripada novijoj povijesti), međusobno su ratovala, a pitanje religije i inkliniranja različitim međunarodnim savezništvima ne ide u prilog tezi o povijesnom prijateljstvu.

11 Vasić ističe da iako se u spomenutom dokumentu spominje niz zemalja i potiče suradnja i dobri odnosi sa susjedima, Republika Srbija nije nigdje posebno spomenuta, ako ni ostale jugoslavenske republike poimence, iako se spominju, primjerice, Island, Cipar, Malta, Andora, Luksemburg, Lihtenštajn, Monako i San Marino (Vasić, 2009:10).

ni na teritoriju Crne Gore ne možemo tvrditi da je percepcija Hrvatske i odnosa prema Hrvatskoj ujednačena.

Našu pretpostavku potvrđuje Božo Skoko, koji u svom istraživanju percepciju Crnogoraca stavlja negdje u zlatnu sredinu rezultata svih bivših jugoslavenskih republika, „u Crnoj Gori, koja se po svim svojim stajalištima iznesenima na prethodnim stranicama, nalazi negdje na sredini između stajališta ispitanika u Srbiji [koja su najnegativnija] i drugim državama, očito postoji svijest o naklonosti Hrvatske toj mladoj bivšoj jugoslavenskoj državi. S druge strane, međusobna suradnja između dvije države ne bilježi značajnije probleme, a Crna Gora se ionako ispričala hrvatskom narodu za zlodjela koja su njezini građani počinili u ratu, pa u Hrvatskoj ne postoji odbojnost prema toj zemlji u onoj mjeri u kojoj još postoji prema Srbiji. No, mogućnosti za proširenje međudržavne suradnje očito postoje i prosječna ocjena zadovoljstva tom suradnjom svakako bi mogla biti i viša“ (Skoko 2010, 139 – 140).

Zbog europske usmjerenosti Hrvatske i Crne Gore malo je vjerojatno da će ijedna od njih poduzeti bilo kakvu vanjskopolitičku akciju koja bi proeuropsku orijentaciju mogla ugroziti. Trenutačno nema negativnih diplomatskih ili propagandnih akcija ni na jednoj strani. Tako su i dogovori kako će se otvoreno granično pitanje naći pred Međunarodnim sudom logični. Iako se spor još uvijek ne nalazi pred Međunarodnim sudom i strane još nisu iznijele svoje zahtjeve oko razgraničenja, pa u skladu s time postoji niska razina konfliktnog potencijala, nije izgledno da bi on mogao rasti ako ne dođe do radikalnih promjena u stavovima ili politici jedne od strana.

ZAKLJUČAK

Ovim je radom analizirana pozadina pozitivnog zaokreta u međusobnoj geopolitičkoj percepciji Hrvatske i Crne Gore. Iako geopolitička percepcija ima malu sklonost prema naglim promjenama, one su itekako moguće, što smo dokazali na ovom primjeru. Ipak, nagli zaokret u jednom smjeru, pod utjecajem pozitivnih i dobrosusjedski usmjerenih vanjskih politika država sa sličnim ciljevima, u obratnom slučaju može dobiti i posve drukčiji predznak. Primjer negativnog zaokreta geopolitičke percepcije, također u kratkom vremenskom razdoblju, jesu Republika Slovenija i Republika Hrvatska. Iako je u ovom slučaju riječ o različitim predznacima zaokreta u geopolitičkoj percepciji, razlozi i modaliteti mehanizma promjene su slični (usporedi Zorko, 2011).

Pozitivan zaokret u geopolitičkoj percepciji u slučaju Hrvatke i Crne Gore dogodio se zbog nekoliko razloga prikazanih u tekstu. Prvi je razlog zajednička vanjskopolitička usmjerenost obiju zemalja prema „višem“ cilju

u smislu integracije u Europsku uniju i participaciju u okviru NATO saveza. Isprika Crne Gore, i formalna i materijalna, za stradanja u ratu dvedesetih godina utjecala je na normalizaciju odnosa. Preostala otvorena pitanja, od kojih je razgraničenje najvažnije za nalaze ovog rada, rješavaju se u okviru dobrosusjedskih odnosa. Iako se čini da se otvorenom graničnom pitanju ne pridaje mnogo pozornosti u okviru bilateralnih odnosa, to je u ovom slučaju pozitivno. Zamjetno je kako je međusobno slaganje o prepuštanju odluke o razgraničenju nekom trećem tijelu temelj za bolje odnose, odnosno mehanizam za popuštanje jedne od preostalih napetosti u okviru bilateralnih odnosa. Izostanak međusobnog uvjetovanja ili negativne diplomatske akcije, u smislu povremenih i parcijalnih političkih interesa, svakako je rezultat činjenice da se to pitanje smatra riješenim u okviru modaliteta njegova rješavanja (međunarodni sud).

Naposljetku, postojanje sporazuma, makar i privremenog, i u ovom slučaju (kao i u slučaju, primjerice, Hrvatske i Bosne i Hercegovine; za razliku od, s druge strane, slučaja Hrvatske i Slovenije), upućuje na to da razina definiranosti granice itekako utječe na konfliktni potencijal. I u ovom slučaju privremeno razgraničenje postoji pa, bez obzira što nije odgovarajuće za obje strane i ugovor o granici tek treba potpisati, incidentata nema, te bilateralni odnosi, kao i geopolitička percepcija, nisu dodatno narušeni. Kakva-takva definicija granične crte pozitivno je utjecala na konfliktni potencijal i bilateralne odnose. Štoviše, zaokret u odnosima i geopolitičkoj percepciji, skinuo je zasad pitanje razgraničenja tih dviju država s dnevnog reda politike, medija i javnosti. To je ujedno i najbolji put za rješavanje otvorenih graničnih pitanja – trenutak kad se njima počinju baviti eksperti u okvirima međunarodnog prava, a ne političari u svrhu osvajanja lakih političkih bodova.

U slučaju Hrvatske i Crne Gore može se zaključiti da u obje države danas postoji umjereno pozitivna percepcija prema onoj drugoj. Ipak, imajući na umu nedavnu kronologiju odnosa, ali i povijesnu neutemeljenost takve percepcije želimo ukazati na važnost rješavanja preostalih otvorenih pitanja. Zbog toga je neophodno otvorenim pitanjima pridavati stalnu pozornost i nastojati na njihovu što bržem i bezbolnijem rješavanju u cilju gradnje stabilnih i dugotrajnih dobrosusjedskih odnosa. Bez obzira na efekte globalizacije i određenog stupnja deterritorijalizacije prisutnih u suvremenom svijetu, teritorijalna pitanja ostaju itekako vrlo važna pitanja u bilateralnim odnosima susjednih zemalja. Zbog toga smatramo, kao što smo u radu prikazali, da je otvoreno pitanje vezano uz protezanje granične crte najveći izazov za odnose dviju zemalja u budućnosti.

LITERATURA

- Barić Punda, Vesna. 1998. „Prilozi o Prevlaci“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 35/49-50:129-135.
- Ibler, Vladimir. 1998. „Uz pitanje lateralnih granica Republike Hrvatske na moru“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 35/51-52:639 – 697.
- Jakešević, Ružica; Zorko, Marta. 2009. „Granice i etnički odnosi u procesu raspada SFRJ“, *Međunarodne studije*, god. 9., br 3:45-73.
- Klemenčić, Mladen. 2001. „Političkogeografski aspekti hrvatsko-slovenskih odnosa u razdoblju 1991. – 2000.“, u: *Dela*, br. 16:17-28.
- Klemenčić, Mladen; Topalović, Duško. 2009. „Morske granice u Jadranskom moru“, *Geoadria*, 14/2:311-324.
- Obad, S. 1995, 1996. „Konavoska Prevlaka u središtu dijela europske diplomacije“, u *Zborniku Međunarodnog znanstvenog skupa „Jugoistočna Europa 1918 – 1945*, Ravlić, A. (ur), Hrvatska matica iseljenika, Hrvatski informativni centar, Zadar, Zagreb.
- Ó Tuathail, Gearoid; Dalby, Simon; Routledge, Paul. (ur.) 2007. *Uvod u geopolitiku*, Politička kultura, Zagreb.
- Poulton, Hough. 1993. *Balkans – Minorities and States in Conflict*, Minority Rights Publications, London.
- Rudolf, Davorin ml. 1998. „Granice u Piranskom i Bokokotorskom zaljevu“, *Zbornik radova pravnog fakulteta u Splitu*, god. 35/51-52: 743-746
- Seissel, Želimir. 1998. „O razgraničenju morskih prostora Hrvatske i Crne Gore“, *Zbornik PFZ*, 48 (4): 423 – 436.
- Skoko, Božo. 2010. *Hrvatska i susjedi. Kako Hrvatsku doživljavaju građani i mediji u Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Makedoniji, Sloveniji i Srbiji*, Novelti Millenium i AGM, Zagreb.
- Turkalj, Kristijan. 2001. *Piranski zaljev*, Organizator, Zagreb.
- Vasić, Dušan. 2009. *Uporedni pregled spoljnopoličkih opredjeljenja i prioriteta država sa prostora bivše Jugoslavije*, Beogradski forum za svet ravnopravnih, Beograd, str. 1-12. (<http://www.beoforum.rs/dokumenti/dr-dusan-vasic-8-12-2009.pdf>), 28.4.2013.
- Vukas, Budislav. 1978. *Etničke manjine i međunarodni odnosi*, Školska knjiga, Zagreb.
- Zorko, Marta. 2011. „Konfliktni potencijal dobrosusjedskih odnosa: slučaj Hrvatske i Slovenije“, *Političke perspektive*, br. 2:43-62.
- Zorko, M. 2011a. „Pojam granice u postmodernoj geopolitičkoj misli“, *Politička misao*, br. 2:30-44.

IZVORI

Faktografski izvještaj o ostvarenom progresu u Crnoj Gori od dostavljanja odgovora na upitnik do 6.9.2010., Vlada Crne Gore, Ministarstvo za europske integracije, Podgorica, 06.09.2010.

Konvencija UN-a o pravu mora, 1982.

Nacionalni program RH za pristupanje EU, 2003., NN broj 30/2003

Nacionalni program RH za pristupanje EU, 2007.

Nacionalni program RH za pristupanje EU, 2008.

Nacionalni program RH za pristupanje EU, 2009.

Program Vlade Republike Hrvatske za preuzimanje i provedbu pravne stečevine Europske unije za 2011., VRH, Zagreb, prosinac 2010.

Protokol između Vlade Republike Hrvatske i Savezne vlade SR Jugoslavije o privremenom režimu uz južnu granicu, 2002.

Spoljno-politički prioriteti Crne Gore, 2007.

INTERNET IZVORI

Hrvatska gospodarska diplomacija, <http://hgd.mvpei.hr>

Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija Crne Gore, www.mip.gov.me

Ministrastvo vanjskih poslova i evropskih integracija Republike Hrvatske, www.mvpei.hr

SUMMARY

Bilateral relations of two neighboring countries – Croatia and Montenegro – ruined by war in nineties have lately recovered. Similar goals in foreign policy swept away negative connotations and today we can argue that they cooperate in friendly manners. As a completely opposite case than in, for instance Croatia and Slovenia, positive turnover in geopolitical perception is easily seen. Nevertheless, Croatia and Montenegro still have some unsolved issues, where open border issue stands out among others for several reasons. The quality of bilateral relations of these two countries in the future might rely upon procedures and mechanisms of its solving, as well as it is a key challenge for them. We believe that trap Croatia and Slovenia have fallen in could be avoided. Main analysis is focused on key documents, statements by politicians and main foreign policy goals stated by both sides. This paper examines genesis of relations and turnover in geopolitical perception covering period from dissolution of Yugoslavia until closure of negotiations between Croatia and European Union.

KEY WORDS: Croatia Montenegro bilateral relations, open border issues, geopolitical perception